

h. t. n. 78. Reiffenstuel. h. t. n. 79. 81. aliique. Etenim Præ-
latus est caput Ecclesiæ vel Capituli, et ejus mala fides juridice
afficit ipsam Ecclesiam et Capitulum. Principaliter enim res ge-
runtur a Prælato, qui proinde principaliter influit in malam fidem
possessionis Ecclesiæ vel Capituli.

20. Ea, quæ de bona fide in præscriptione dicta sunt, directe
et proprie acquisitionem alicujus juris respicere videntur. Quæri
potest utrum bona fides necessaria sit ad præscribendam libera-
tionem ab aliquo onere, et obligationem, qua quis tenetur; scilicet
quæritur utrum decurrat præscriptio ad liberandum aliquem ab
obligatione, ex. gr. a servitute, relate ad tertium cum scientia
iuris alieni.

Hanc quæstionem pertractant *Panormitanus in cap. ult. h. t.*
num. 8. et seqq. et communiter auctores. Sic *Engel. h. t. n. 18.*
Reiffenstuel h. t. §. 7. etc. Breviter quædam de hac quæstione
dicemus.

Varia est doctorum sententia. Nonnulli innixi dispositioni
cap. ult. h. t. tenent bonam fidem semper esse necessariam, quia
præscriptio induci nequit, si existat opinio *rei alienæ*. Verba ca-
pitis aperta sunt. 'Quoniam', ait Concilium Lateranense IV, 'omne
quod non est ex fide peccatum est, synodali judicio definimus, ut
nulla valeat absque bona fide præscriptio, tam canonica quam ci-
vilis. Cum generaliter sit omni constitutioni, atque consuetudini
derogandum, quæ absque peccato mortali non potest observari.
Unde oportet, ut qui præscribit, in nulla temporis parte rei ha-
beat conscientiam alienæ.'

21. Alii autem distinguunt duas classes obligationum. Una
classis obligationum est earum, quibus adstringimur positive vel
ad aliquid agendum, vel ad aliquid non agendum. Ad aliquid
agendum ex. gr. obligatio ex mutuo ad solvendum debitum cre-
ditori nostro, obligatio emphyteutæ ad solvendum canonem, etc.
Ad aliquid non agendum ex. gr. obligatio servitutis altius non
tollendi, qua dominus ædificii cogitur sese abstinere ab elevatione
majori murorum perficienda, et servitutis ne luminibus aut pro-
spectui officiat. Relate ad istas utriusque generis obligationes,
ajunt doctores, requiri bonam fidem ad præscribendum. Qui enim
cum opinione alieni juris, vel non agit ubi esset agendum, vel
agit ubi non esset agendum, revera dici potest possidere vel occu-

pare rem alienam in mala fide. Ita *Reiffenstuel h. t. n. 111—113*
cum aliis.

22. Alia classis obligationum complectitur illas obligationes,
quæ sunt prorsus negativæ, quæque consistunt in sola patientia,
quam tolerare debemus ex facto alterius, qui jus habet aliquod
agendi in re nostra. Exemplum afferunt ex servitutibus rusticis
itineris, actus, viæ, quibus transitum alterius pati debemus in
prædio nostro. Pariter exemplo sunt actiones pœnales ad noxam
seu ad vindictam criminis exigendam. In hoc genere obligationum,
ajunt doctores, locum habere præscriptionem etiam cum opinione
alieni juris, scilicet extinguere istas obligationes dicunt ex negli-
gentia et non usu ad totum usque tempus necessarium ad præ-
scribendum. Nec opinio alieni juris præscriptioni officit; nam non
constituit malam fidem quæ impedit præscriptionem. Ea enim
solummodo opinio alienæ rei juxta *cap. ult. h. t.* impedit præscri-
ptionem, quæ fundatur in peccato. Jamvero quando quis positive
non tenetur aliquid vel non præstare, sed solummodo patienter
tolerare exercitium juris alieni, nullo modo peccat si alter negligat
exercere jus suum, licet optime cognoscat illi competere hoc jus.
Nam solummodo tenetur non impedire, quominus qui jus habeat
illud exercent. *Cfr. Abbas. cit. loc. n. 21.* et expositores juris
canonici. *Reiffenstuel, Pirhing, Engel, h. t.*

23. Tertium requisitum ad præscribendum est justus titulus,
quemadmodum expresse tradit *cap. 17. h. t.* cui consonat *cap. 31.*
de decimis, et cap. 1. h. t. in VI.

Titulus justus communiter definitur ut sit 'causa de se ha-
bilis ad transferendum dominium'. Requiritur vero causa, quæ de
se, idest natura sua sit habilis ad transferendum dominium, quia
secus deesset fundamentum præscriptionis. Præscriptio enim in
eo fundatur, quod juxta formam juridicam res aliena incipiat ab
aliquo possideri animo et opinione domini, et ex hujusmodi opini-
one domini oritur bona fides in possidente, quæ necessaria est us-
que ab initio præscriptionis. Hinc si quis rem alienam precario
tantum possideat, numquam præscribere poterit, quia titulus pre-
cariæ possessionis excludit persuasionem domini in possessore. Ita
ex. gr. qui rem commodatam retinet eaque utitur. Quare tituli
justi sunt emptio, venditio, donatio, præstatio, legatum etc., in qui-
bus titulis si alienans sit dominus rei reversæ transfert dominium
in recipientem. Tituli autem inhabiles ad præscribendum sunt

pignus, depositum, commodatum, locatio et conductio etc., quia res precario conceditur, nec qui recipit rem, potest eam animo domini possidere. Igitur ad præscribendum requiritur titulus justus, seu qui sit a lege recognitus sufficiens ad transferendum jus de uno in alium.

24. Verum posset contra animadverti talem titulum etiam absque præscriptione transferre dominium.

Respondetur autem in titulo justitiam distingui a veritate. Potest enim titulus esse justus quin sit verus, dominium autem transfertur ex titulo justo simul et vero. Scilicet quando non solum ponitur titulus a legibus recognitus, sed etiam ab illis personis ponitur, quæ vitio juridico non laborant, quo inficiatur titulus, hoc solummodo in casu titulus operatur translationem domini, eo quia est simul justus et verus. Sed si partes contrahentes titulo quidem recognito a lege utantur, sed vitio aliquo laborent quod inefficacem reddat titulum, translatio domini non verificatur, quia titulus est quidem justus sed non est verus. Huic defectui remedium affert præscriptio, tribuens veritatem titulo. Quare Doctores justum titulum distinguunt in *verum* et *coloratum*, et tradunt ad præscribendum sufficere titulum coloratum.

25. Nomine tituli colorati venit titulus ille, qui a legibus uti habilis habetur ad transferendum dominium, sed vitio aliquo afficitur ita ut viribus careat in casu ad effectus suos actu producendos. Ex. gr. emptio, venditio est titulus per se sufficiens ad transferendum dominium, sed fingatur pupillum absque juris solemnitatibus alienare res suas. In hac hypothese per se non valet alienatio, quia pupillus arbitrio proprio non potest alienare sua bona. Verum si emptor ignoraverit venditorem esse pupillum, illumque verum et liberum dominum rerum suarum reputaverit, emptio venditio erit quidem titulus justus sed solummodo coloratus et non verus. Quare hoc colorato titulo interveniente poterit esse locus præscriptioni. Dixi *ignoraverit venditorem esse pupillum*, nam si emptor sciverit venditorem esse pupillum, ex errore autem juris putaverit pupillum posse suo libitu res proprias alienare, præscriptio non valebit, quia præscriptio non valet uti vidimus cum ignorantia juris certi et determinati. Quare titulus coloratus est sufficiens ad præscribendum, quando defectus veritatis in titulo procedit vel ex errore facti, vel ex errore juris dubii.

26. Quæri posset utrum titulus *æstimatus* et *presumptus* idem operentur ac titulus coloratus.

Titulus æstimatus seu *putativus* locum habet quando creditur ex falsa opinione intervenisse revera titulum in præscriptionis initio, licet reapse non intervenerit. Ex. gr. opinio est intervenisse emptionem et venditionem prædii, quod actu bona fide possidetur, sed emptio et venditio non intervenit.

27. Titulus vero præsumptus obtinet quando certa opinio sive vera sive falsa non habetur extitisse titulum juridicum præscriptionis, sed ex circumstantiis inducitur conjectura et præsumptio, quod extitit; scilicet juridice fingitur extitisse titulum. Ita in longæva et pacifica possessione rei alicujus præsumitur extitisse titulum favore possessoris, quia nemo præsumitur voluisse simpliciter et absolute renunciare gratis juri suo quoad rem illam.

28. Hisce positis dicendum est præscriptionem ordinariam non verificari cum titulis putativo et præsumpto bene vero locum habere posse præscriptionem extraordinariam et privilegiatam, et præsertim immemoriam, de qua in specie tractat *cap. 1. h. t. in VI.* De hisce autem præscriptionibus inferius aliquid dicemus.

29. Quartum requisitum ad præscribendum est justa possessio. Etenim juxta *regul. 3. Jur. in VI.* 'Sine possessione præscriptio non procedit.' Quæ regula non solum valet inspecta præscriptione in se, sed etiam inspecta præscriptione in sua majori vel minori extensione, *cap. 15. h. t.* Unde adagium juridicum enatum est 'Non plus præscriptum, quam possessum.'

Possidere in sensu tituli quis dicitur, qui rem detinet tamquam suam vel utitur jure aliquo tamquam suo. Possessio hujusmodi requiritur ad præscribendum. Nam possessio solummodo naturalis, seu sola rei detentio non sufficit, sed requiritur possessio simul naturalis et civilis. Requiritur scilicet detentio rei, vel exercitium juris una simul cum opinione domini. Porro non requiritur ut qui in via est ad præscribendum, semper per seipsum possideat, sed sufficit ut aliquis ejus nomine possideat rem, vel quasi possideat jus præscribendum, *arg. cap. 17. h. t.*

30. Possessio ut valeat ad præscribendum debet esse *continuata*, quod non ita est intelligendum, quod una eademque persona debeat continuare possessionem ad præscribendum, sed possessio de una in aliam personam continuari potest. Quare de testatore ad heredem vel legatarium, de venditore ad emptorem

vel ad successorem ex alio titulo particulari continuatur possessio, *l. penul. §. 1. ff. de div. temp. præscript.*

31. Continuationi possessionis et proinde præscriptionis opponitur simplex *suspensio*, quæ a pragmaticis dicitur *dormitio præscriptionis*, nec non opponitur *interruptio*. Differt dormitio seu simplex suspensio præscriptionis ab interruptione, eo quod si suspendatur præscriptio a temporis decursu illud solummodo subtrahitur tempus in quo suspensa mansit, et tempus antèrius computatur cum tempore posteriori, *cap. 14. et 10. h. t.*; e contra si interrupta fuerit præscriptio tempus antèrius non jungitur cum posteriori, sed præscriptio in posterum de novo incipienda est.

32. Sit primum de simplici suspensione. Censetur suspensa præscriptio contra Ecclesiam tempore, quo destituitur pastore seu rectore suo. Caret enim suo et legitimo defensore. Ita in *cap. 1. 4. et 15. h. t.* Idem dicendum si prælatus in ea versetur conditione ut agere et jura Ecclesiæ tueri nequeat, quia conditio hæc quasi vacationi æquiparatur. Ita Doctores innixi cit. *cap. 1. h. t.* et *cap. 5. de Concess. Præb.* Hinc si Prælatus fiat hæreticus, vel schismaticus, vel dilapidet bona Ecclesiæ suæ, vel ab hostibus detineatur, præscriptio contra Ecclesiam non currit.

33. Alia species suspensionis est in præscriptione contra pupillum. Durante enim ætate pupillari, licet pupillus tutoris protectione muniatur, contra eum leges non admittunt præscriptionem. Ita in *leg. sicut in rem Cod. de Præscript. 30 vel 40 ann.* Indulgentiæ enim indiget pupillus majoris quam Ecclesia et minor, contra quos tunc solum non decurrit præscriptio, quando legitimo curatore seu defensore suo careant.

34. Quoad reliquas species suspensionis tenendum est principium traditum in canone *Prima actione 13. caus. 16. q. 3. et caus. 34. q. 1.* 'non valenti agere non currit præscriptio.'

Ne vero currat præscriptio necesse est ut impedimentum vel sit juris vel sit facti communis et notorii, non autem sufficit factum domesticum et simpliciter personale. Hinc decurrit præscriptio contra eum qui ob crimen vel in carcere detinetur, vel in exilium ejicitur. Non decurrit vero præscriptio si impedimentum est juris, scilicet si ipsum jus aliquem removet ab agendo in judicio ex. gr. filium familias. Pariter impedimentum facti communis et notorii suspendit præscriptionem. Hinc ex. gr. tempore belli et hostilitatis, quo in populo jura tacent. Ita in *cap. 10. h. t.*

35. *De interruptione præscriptionis.* Interrumpitur præscriptio, cum ob aliquid superveniens in decursu ejusdem tempus antecessens redditur nullius roboris ad præscribendum. Interruptio juxta doctores alia est *naturalis* alia *civilis*. Naturalis contingit cum deficiat unum ex essentialibus elementis præscriptionis. Scilicet si possessor qui hætenus arbitratus est se obtinere titulum habendi rem uti suam, detegat deesse titulum, et deveniat in certam notitiam juris alieni circa rem a se possessam nec proinde amplius possideat animo domini, uno verbo si cesset in possessore bona fides. 2°) Si amiserit possessionem naturalem et civilem licet id contingat ex injuria alterius.

36. Civilis interruptio præscriptionis verificatur cum ex parte præscribentis nullum deficit elementorum essentialium, sed a jure præsumitur aliquid ex iisdem deficere, seu possessor a jure constituitur in mala fide ita ut nequeat exinde frui effectibus possessionis bonæ fidei. Hæc civilis interruptio inducitur per litis contestationem, immo per ipsam libelli oblationem; *l. 2. et l. ult. Cod. de annali except.* Ratio est quia propositum alterius vindicandi rem suam adversus possessorem natura sua turbat bonam fidem, seu opinionem proprietatis in ipso rei possessore. Ex hoc vero sequitur ad interrumpendam præscriptionem non sufficere extrajudicalem denunciationem, qua quis possessori dicat suam esse rem. Nam jus non agnoscit hanc denunciationem uti sufficientem ad bonam fidem turbandam in possessore, nec possessor statim credere tenetur alteri asserenti rem esse suam, nisi assertionem probaverit.

37. Porro naturalis interruptio ex duplici capite differt a civili. Primo quia naturalis interruptio absolute destruit præscriptionem anteriorem relate ad omnes, qui causam et titulum habere possunt in re a possessore detenta. Civilis vero interruptio efficaciam suam exercet solum relate ad illum, qui judicium instituit. Hinc si hic causa cadat vel in toto vel in parte, si possessor perseveret in bona fide relate ad tertium, qui forsitan est verus dominus, præscriptio continuare censetur contra hunc tertium.

Secunda differentia est in eo ut naturalis eo ipso quod verificatur, destruat anteriorem præscriptionem, civilis autem interruptio non statim plene operetur suum effectum, sed pendeat ex judicis sententia condemnatoria, ita ut si possessor victor exeat a

judicio, vel iudicium transactione finiatur, continuat præscriptio quasi numquam mota fuerit quæstio ex adverso.

Si quærat quomodo probetur continuatio possessionis, dicendum est probanda esse solum extrema, seu initium possessionis, et actualem conditionem, tempora autem intermedia præsumi. Hinc adversario inest onus probandi interruptam fuisse possessionem.

38. *De tempore requisito ad præscribendum.* Postremum elementum præscriptionis est tempus legitimum. Et primo sit sermo

De rebus mobilibus. Res mobiles sunt res, quæ a loco suo mutari possunt, nec non jura, quæ relate ad ipsas res mobiles alicui competunt. Res mobiles cum titulo præscribuntur triennio.

39. Quid vero si pertineant ad Ecclesiam?

Profecto si sermo sit de rebus mobilibus pretiosis, cum hæc quoad alienationem æquiparentur immobilibus juxta Constit. *Ambitiosæ un. inter. Extr. Comm. de rebus Eccl. non alienand.* dicendum est eas non præscribi triennio, quia præscriptio est genus alienationis. Si autem sermo sit de rebus mobilibus ecclesiarum non pretiosis, licet dissentiant doctores, tamen communior sententia tenet, eas præscribi triennali spatio. Ratio sententiæ deducitur ex *auth. Cod. Quas actiones De sacros. Eccl. in qua usucapio triennis circa res ecclesiæ in suo robore relinquitur, et hæc dispositio authenticæ recepta est a Gratiano in can. pen. §. Quas actiones. caus. 16. q. 3.* Nec obstat *caput 8. h. t.* ubi dicitur ecclesiam romanam non admittere præscriptiones contra ecclesias, quadragenaria minores; nam caput hujusmodi respicit bona immobilia. Absonum enim esset longissimum tempus requiri ad præscribendas res mobiles, quarum pleræque vix ad tantum tempus servantur.

40. *De rebus immobilibus.* Res immobiles dicuntur quæ existentiam habent determinatam ad aliquem locum. Sic domus, agri, nec non jura et actiones, quæ res immobiles efficiunt, uti sunt census, ususfructus, jus patronatus reale et servitutes. Ipse etiam titulus beneficii, nec non jura beneficio adnexa ex. gr. jus decimandi Parochorum, quartæ funeris etc. rebus immobilibus accensentur. *Clem. Exivi §. Proinde. de V. S.*

Hisce positis si res immobiles pertineant ad privatas personas, cum titulo præscribuntur spatio decem annorum inter præsentem, et viginti annorum inter absentes. Ita *l. un. Cod. de Usu cap.*

transformanda. Quod si quis aliquibus annis fuit præsens, aliquibus autem absens, supra decennium adjiciuntur anni absentiae, ita ut pro unoquoque anno absentiae bini computandi sint anni, atque ita completur integrum tempus præscriptionis. *Auth. Quod si quis. Cod. de Præscript. long. temp.* Unde regula est ut duo anni absentiae æquivalent uni præsentiae, et vice versa. Ex. gr. si quis per quinque annos fuit præsens et deinde recessit ut præscribat requiruntur quindecim anni, eo quia quinque anni absentiae duplicandi sunt. Utraque hæc præscriptio triennis et decennis vel vicennalis dicitur ordinaria.

Præsentia autem et absentia personarum in materia præscriptionis respicit ipsas personas petentis et possessoris nullo habito respectu ad rem præscriptam. Hinc si personæ in eadem morentur provincia dicuntur præsentem etiam si res præscripta in alia sit provincia; si vero personæ morentur in diversa provincia dicuntur absentes etiam si res inveniatur in eadem provincia, ubi manet præscribens. *L. 12. Cod. de præscript. longi temp. VII. 77.*

41. Quid vero si desit titulus, adsit vero bona fides?

Ex *l. sicut in rem. Cod. de præscript. 30 vel 40 annor. et ex cap. 3. h. t.* pro rebus tam mobilibus quam immobilibus privatorum requiritur tempus 30 annorum, quod in jure est longissimum, et inducit præscriptionem extraordinariam, quæ titulum non requirit. In *cap. 3. h. t.* sermo est explicite de rebus immobilibus, sed ob majorem rationem doctores inferunt dispositionem applicari etiam mobilibus. Eadem dispositio de actionibus etiam intelligenda est ex *l. sicut in rem Cod. de præscript. 30 vel 40 annor.*, scilicet spatio triginta annorum præscribuntur.

Hæc dicta sint de rebus personarum privatarum sub quarum appellatione veniunt etiam clerici relate ad bona sua patrimonialia.

42. Quid vero dicendum de bonis immobilibus Ecclesiarum, et in genere locorum piorum?

Bona hæc præscribuntur spatio 40 annorum, seu requiritur quadragenaria præscriptio. Ita in *capp. 4. 6. 8. et 9. h. t.* Et quidem doctores inter quos citamus *Phiring in h. t. n. 95* et *Barbosa collectanea in cap. 6. h. t.* tradunt, posita bona fide et possessione quadragenaria etiam absque titulo præscriptionem valere contra bona immobilia ecclesiarum; requiri vero titulum coloratum, quando jus commune canonicum resistit præscribenti, id est quando præsumptio juris favet Ecclesiæ contra quam præscriptio

procedit, quemadmodum verificatur in *cap. 6. h. t.* ubi agitur de jure decimandi. Hæc theoria fundatur in *cap. 1. h. t. in VI.*

43. Excipitur ecclesia romana, cujus bona et jura non præscribuntur nisi spatio 100 annorum. Ita in *capp. 13. 14. et 17. h. t.* Præiverat ipsum jus civile in *auth. Quas actiones Cod. de sacros. Eccl.*

44. Doctores referunt, aliquas familias religiosas, et quædam monasteria obtinuisse privilegium ut eorum bona ordinario tempore non præscribantur, sed requiratur spatium temporis etiam majus quadragenario.

45. Specialis mentio facienda est de præscriptione *centenaria*, et de *immemoriali* præscriptione.

Centenaria præscriptio ea est cujus initium cognoscitur, et saltem ad centum retro annos protrahitur. Immemorialis autem verificatur quando possessio adeo antiqua est, ut ejus initium hominum memoriam excedat; *cap. 26. de Verb. Signif.* Probatur vero existentia et veritas præscriptionis hujusmodi, quando habeantur testes, qui saltem per 40 annos testentur de scientia propria rerum statum semper ita fuisse, quemadmodum nunc est, simulque testentur se a majoribus audivisse eundem pariter rerum statum semper fuisse.

Utraque præscriptio proprium nomen et magnum valorem juridicum habet. Unde in specie si sermo sit de centenaria, certum est eam vincere etiam præscriptiones longissimi temporis triginta vel quadraginta annorum. Nam centenaria præscriptio præ aliis brevioribus est necessaria ad præscribenda bona et jura ecclesiæ romanæ. *Capp. 13. et 17. h. t.; cap. 2. h. t. in VI. et Auth. Cod. Quas actiones. de Sacr. Eccl.*

46. At teste Card. De Luca *de emphit. disc. 60. n. 3.* controversatur utrum præscriptio centenaria æquipolleat immemoriali. Ratio est quia in *cap. 1. h. t. in VI.* dum agitur de admittenda possessione etiam sine titulo contra favorem juris communis, idest contra eum, qui habet intentionem fundatam in jure communi, mentio fit solummodo de præscriptione immemoriali. Verum et ipse Card. De Luca *l. cit. et S. Rota* in pluribus decisionibus, et præsertim in *decisione 155. n. 6. part. 6. Recent;* nec non *S. Congregat. Concilii in relatione Secretarii in Milevit diei 18. Febr. 1854,* stante præscriptione centenaria tradunt præsumi posse beneplacitum apostolicum et meliorem titulum de mundo.

47. Si autem sermo sit de præscriptione immemoriali, post dispositionem *cap. 1. h. t. in VI.* certum est ab omnibus eam considerari ceu maxime privilegiatam, ita ut allegari possit etiam ab eo cui resistit jus commune, nec necessarius sit titulus ad eam firmandam, sed ipsa sit melior titulus de mundo. Quare in subjecto, quod sit capax privilegii, præscriptio hæc vim privilegii habet. *Gloss. in cit. cap. 26. de V. S.* Nec ea comprehenditur in lege sub clausula 'non obstante præscriptione' sed requiritur specialis mentio idest 'non obstante quacumque præscriptione etiam immemoriali' quemadmodum videmus fecisse *Trid. ex. gr. in cap. 10. Sess. 23. de Reform.*

TITULUS XXVII.

De sententia et re judicata.

1. Postquam probationes ex utraque parte collitigantium fuerint adductæ, tum ad demonstrandam intentionem actoris, tum ad exceptiones a reo propositas confirmandas, locum habet conclusio in causa, seu vel tacita vel expressa renunciatio partium ulterioribus probationibus adducendis, et res eo devenisse censetur, ut iudex ad sententiam definitivam edendam procedat. Hinc post tractationem de probationibus actoris et exceptionibus rei tum in genere tum in specie, subnectitur titulus de sententia et re judicata. Quamvis vero iudicis decisio tendat adtribuendum victori proprium jus, tamen illud illico cum effectu non concedit, nam potest ab eadem decisione appellari, et iterum discussioni causa subjici. Quare sententia iudicis per se non est res judicata, idest finita et irrevocabilis, et per consequens merito in titulo una ab altera distinguitur.

2. Sententia est 'decisio iudicis pronunciata super re a litigantibus in iudicium deducta'. Alia est *definitiva*, alia *interlocutoria*. Definitiva est, quæ in causa principali pronunciatur, et ex parte iudicis liti finem imponit, vel per absolutionem vel per condemnationem juxta actionem principaliter institutam, vel saltem per facti declarationem, si de facti existentia solummodo et qualitibus solummodo videndum est. Hinc sententia definitiva alia dicitur *absolutoria*, alia *condemnatoria*, alia solummodo *declaratoria facti*.